

«Ο ρόλος των γονέων στη διαχείριση του εκφοβισμού»

Ελένη Καραγιάννη
Μέλος Επιστημονικού Προσωπικού-Ι.Ε.Π
Παρατηρητήριο για τα θέματα Καταγραφής και
Αντιμετώπισης της Μαθητικής Διαρροής
Συντονίστρια Μονάδας: Εκπαιδευτική και Σχολική
Δημοκρατία, Ισότητα Φύλων, Δικαιώματα
Τσόχα 36, ΤΚ 11521
213 1335223
email:ekaragianni@iep.edu.gr

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΓΟΝΕΩΝ
• Σχολικό έτος 2017-2018

ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ
ΨΗΦΙΑΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΗΣ Ν. ΣΜΥΡΝΗΣ
ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 87

Δομή εισήγησης

- Εννοιολογικό πλαίσιο
- Οικογένεια και σχολική βία
- Καλές πρακτικές
- Κατευθύνσεις/Υποστήριξη

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

- Μπορεί η οικογένεια από μόνη της να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά θέματα σχετικά με τη σχολική βία και τον εκφοβισμό;

Τί είναι η σχολική βία και ο εκφοβισμός

- Ο ορισμός της σχολικής βίας συμπεριλαμβάνει «στοιχεία του ορισμού της βίας όπως είναι η επιβολή της βούλησης, η πρόκληση ζημίας ή βλάβης, η απειλή εκφοβισμού, κακομεταχείρισης ή κακοποίησης» (Αρτινοπούλου, 2001, σελ. 13).
- Σύμφωνα με τον Olweus, «ένα άτομο υφίσταται εκφοβισμό, αν αυτός/αυτή εκτίθεται επανειλημμένα, σε αρνητικές ενέργειες από ένα ή περισσότερα άτομα με σκοπό την πρόκληση σωματικού ή ψυχικού πόνου» (Olweus, 2009, σελ. 29).
- Σχετικά με το ερώτημα αν ο εκφοβισμός είναι πράξη ομαδική ή ατομική οι απόψεις διίστανται.

Μορφές σχολικής βίας ή εκφοβισμού

- Σωματικός
- Λεκτικός
- Εκφοβισμός με εκβιασμό
- Έμμεσος ή «κοινωνικός»
- Ηλεκτρονικός
- Ρατσιστικός
- Σεξουαλικός

Τα χαρακτηριστικά του «θύτη» (1)

- Τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται συνήθως στους «θύτες» του σχολικού εκφοβισμού είναι τα εξής: επιθετικοί, σκληροί, με υψηλή αυτοπεποίθηση, παρορμητικοί, χωρίς αισθήματα συμπόνιας και ενσυναίσθησης προς τα «θύματά» τους, ενώ οι σχολικές τους επιδόσεις παρουσιάζονται συνήθως χαμηλές, κάτω του μέσου όρου (Olweus, 1994).

Τα χαρακτηριστικά του «θύτη» (2)

- Αν και υποστηρίζεται ότι οι «θύτες» συνήθως υπολείπονται άλλων κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως είναι για παράδειγμα η συνεργατικότητα, η ομαδικότητα, η τήρηση κανόνων και ορίων στο πλαίσιο μιας ομάδας, οι Sutton et al. (1999) υποστηρίζουν ότι πολλοί «θύτες» μπορούν να χαρακτηριστούν όχι μόνο κοινωνικά επαρκείς, αλλά και ιδιαίτερα έξυπνοι.
- Συγκεκριμένα, οι «θύτες» («εκφοβιστές») σε αυτή την περίπτωση επιτίθενται στην αξιοπρέπεια του «θύματος», στην ακεραιότητά του, στην αξιοπιστία του και στις ικανότητές του.

Τα χαρακτηριστικά του «θύματος»

- Τα παιδιά που συνήθως γίνονται τα «θύματα» εκφοβισμού έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:
- έχουν προβλήματα τόσο εξωτερικευμένα όσο και εσωτερικευμένα
- είναι παιδιά εσωστρεφή, ήσυχα και ευαίσθητα
- είναι μοναχικά άτομα, ανώριμα κάποιες φορές και με ελλειπείς δεξιότητες επικοινωνίας και περιορισμένες δυνατότητες επίλυσης προβλημάτων (Olweus, 1999)
- δυσκολεύονται σε θέματα διεκδίκησης και αδυνατούν να ακολουθούν τους όρους ή τις οδηγίες τρίτων τόσο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας του παιχνιδιού όσο και σε κάθε άλλη κοινωνική τους δραστηριότητα.

Συνέπειες της σχολικής βίας και του εκφοβισμού για τα «θύματα» (1)

- Τα «ενδοτικά θύματα» είναι συνήθως αγχώδη και ανασφαλή άτομα, που τείνουν να απομονώνονται, να ξεσπούν συναισθηματικά με κλάμα. Δεν αποδέχονται τη χρήση βίας και δεν αντιδρούν, όταν δέχονται κάποια επίθεση, λόγω ανασφάλειας και έλλειψης αυτοπεποίθησης.
- Αντίθετα, τα «προκλητικά θύματα», προκαλούν την προσοχή ή το ενδιαφέρον των «δραστών» δια μέσου της ενοχλητικής ή προκλητικής συμπεριφοράς τους και αντιμετωπίζονται αρνητικά από το σύνολο της τάξης. Η συμπεριφορά των μαθητών αυτών χαρακτηρίζεται από έναν συνδυασμό άγχους και επιθετικότητας, ενώ δεν είναι δημοφιλή μεταξύ της ομάδας των συνομηλίκων τους.

Συνέπειες της σχολικής βίας και του εκφοβισμού για τα «θύματα» (2)

- Σύμφωνα με αρκετές μελέτες, τα «θύματα» σχολικής βίας και εκφοβισμού παρουσιάζουν τόσο ψυχοσωματικά προβλήματα, όπως πονοκεφάλους, κοιλιακά άλγη, διαταραχές ύπνου κ.ά., όσο και ψυχολογικά, όπως συμπτώματα: κατάθλιψης, αυτοκτονικού ιδεασμού, άγχους, συναισθηματικής ανασφάλειας και σχολικής φοβίας, δυσκολίες προσαρμογής, αλλά και ακόμα πιο μειωμένη αυτοπεποίθηση και χαμηλή εικόνα του εαυτού τους, συναισθηματικές δυσκολίες, αίσθημα μοναξιάς.

Ο ρόλος του παρατηρητή (1)

- «Ο Νίπτει τας χείρας του»: Δεν είναι δουλειά μου.
- «Ο Ουδέτερος»: Δεν θέλω να πάρω το μέρος κανενός.
- «Ο Αναποφάσιστος»: Η αλήθεια είναι κάπου στη μέση.
- «Ο Ισορροπιστής»: Δε θέλω να ταράξω τα νερά
- «Ο Συγχυσμένος»: Είναι πιο πολύπλοκο απ' όσο δείχνει.
- «Ο έχων ασαφή εικόνα»: Δεν έχω όλες τις πληροφορίες

Ο ρόλος του παρατηρητή (2)

- Ιστορία πόνου: Δε θέλω να πληγωθώ ξανά.
- Ασήμαντο πρόσωπο: Η συμβολή μου δε θα κάνει τη διαφορά.
- Κρίση: Λέω μονάχα την αλήθεια, όπως τη βλέπω.
- Ο «Ευπειθής»: Απλώς ακολουθώ οδηγίες
- Δεν είναι δουλειά μου: Έχω τη δική μου ερμηνεία.
- Υπαιτιότητα του «θύματος»: Φταίει το «θύμα».

Οικογενειακό περιβάλλον- Αιτίες

- Φτώχεια
- Μορφωτικό περιβάλλον
- Ενδοοικογενειακή βία -Κακοποίηση των παιδιών
- Η έλλειψη ενός κώδικα συμπεριφοράς
- Η έλλειψη των παραδοσιακών κοινωνικών/προστατευτικών δικτύων
- Η έλλειψη της επικοινωνίας, της ασφάλειας και της υποστήριξης από τα μέλη της οικογένειας

Ρόλος των σχέσεων ελέγχου που υφίστανται οι γονείς στην εργασία τους (1)

- Οι γονείς που βιώνουν μεγαλύτερο εξωτερικό έλεγχο στη δουλειά, συνειδητά ή ασυνείδητα εγχαράσσουν το άγχος της συμμόρφωσης με την εξωτερική –σε σχέση μ' αυτούς-εξουσία, ενώ αντίθετα, οι γονείς που έχουν μικρότερο εξωτερικό έλεγχο, δηλαδή μεγαλύτερη αυτονομία στις κινήσεις και στη λήψη αποφάσεων στην εργασία τους, θεωρούν ότι ο αυτοέλεγχος, η εκδήλωση πρωτοβουλιών και η δημιουργικότητα είναι σημαντικές αξίες που θα πρέπει να μεταβιβάσουν στα παιδιά τους.

Ρόλος των σχέσεων ελέγχου που υφίστανται οι γονείς στην εργασία τους (2)

- Κατά συνέπεια, υπάρχει μια κατηγορία παιδιών που έχουν μάθει να συμμορφώνονται μόνον με τις υποδείξεις του ατόμου -φορέα της εξουσίας προσαρμόζονται ευκολότερα σε εκείνους/ες που συμπεριφέρονται αυταρχικά, δηλαδή σε αυτούς/τες που δε διαπραγματεύονται τους κανόνες, που χρησιμοποιούν απόλυτα προστακτικό τόνο, που τιμωρούν με συνέπεια και που ασκούν διαρκώς, μέσω καθημερινών προφορικών και γραπτών οδηγιών έλεγχο ως προς την αφομοίωσή τους.

Ρόλος των σχέσεων ελέγχου που υφίστανται οι γονείς στην εργασία τους (3)

- Στην περίπτωση όμως, κατά την οποία τα παιδιά αυτής της κατηγορίας αντιμετωπίσουν άτομο που δεν επιβεβαιώνει την εξουσία του/της, τότε είναι πολύ πιθανό να δοκιμάσουν, κατ' εξακολούθηση, τους κανόνες για να βρουν τα όριά τους, με σύνηθες αποτέλεσμα την πρόκληση χαοτικών καταστάσεων, αφού θεωρούν ότι ο/η άλλος/η είναι αδύναμος/η ή/και ανίκανος/η για το ρόλο του/της.

Ρόλος των σχέσεων ελέγχου που υφίστανται οι γονείς στην εργασία τους (4)

- Σε μια δεύτερη κατηγορία εντάσσονται μαθητές και μαθήτριες, οι γονείς των οποίων ανήκουν συνήθως στη μεσαία και στην ανώτερη κοινωνική τάξη, οι οποίοι/ες έχουν μάθει ότι εξουσία ασκεί κάποιος/α μέσω της απόκτησης ενός ρόλου και όχι γιατί έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά: πχ ο εκπαιδευτικός ασκεί εξουσία –έστω και με καλυμμένη μορφή, η οποία εκφράζεται με ερωτήσεις/εντολές όπως «θα ήθελες να καθίσεις κάτω;»-επειδή έχει αυτό το ρόλο, είναι ο/η εκπαιδευτικός.
- Τα παιδιά αυτά έχουν μάθει από το οικογενειακό τους περιβάλλον να εκτιμούν τη διαδικασία στην οποία συμμετέχουν και να αυτοπειθαρχούν.

Πρόληψη και διάγνωση της σχολικής βίας και του εκφοβισμού

Απαραίτητη θεωρείται η καλή επικοινωνία γονιού-παιδιού, η ύπαρξη εμπιστοσύνης και ειλικρίνειας. Στο πλαίσιο αυτό:

- Καλλιεργήστε την επικοινωνία με το παιδί σας
- Παρακολουθήστε τη συμπεριφορά του τηρώντας ένα καθημερινό ημερολόγιο καταγραφής των αντιδράσεών του ή πιθανής αλλαγής συνηθειών του
- Υποστηρίξτε θετικές κοινωνικές εμπειρίες που τυχόν προκύπτουν από το φιλικό ή το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον ή ως πληροφόρηση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης
- Προωθήστε δείγματα υπεύθυνης συμπεριφοράς στην καθημερινότητα και διαδικτυακά
- Μιλήστε σχετικά με τον εκφοβισμό ή συζητήστε για τον εκφοβισμό
- Γίνετε πρότυπο συμπεριφοράς
- Εμπλακείτε στις δραστηριότητες του σχολείου

Παρέμβαση σε περιστατικά σχολικής βίας και εκφοβισμού (1)

- Εκτιμήστε με ποιον τρόπο το παιδί σας επηρεάζεται από τον εκφοβισμό και αναζητήστε θεραπευτική ή άμεση βοήθεια, εάν είναι αναγκαίο.
- Επικοινωνήστε στο παιδί σας ότι δεν πρέπει να κατηγορεί τον εαυτό του/της για οτιδήποτε του συμβαίνει και ότι το αγαπάτε γι' αυτό που είναι.
- Καθησυχάστε το παιδί σας, επιβεβαιώνοντάς του ότι οι ενήλικες του σχολείου του/της ή των εξωσχολικών δραστηριοτήτων του είναι ενήμεροι για την παρενόχληση και ότι κάνουν οτιδήποτε είναι απαραίτητο, για να την σταματήσουν
- Εμπλακείτε στις σχολικές ή άλλες δραστηριότητες του παιδιού σας και υποστηρίξτε την εφαρμογή πολιτικής και προγραμμάτων που αποκηρύσσουν την προκατάληψη και εξαίρετε τη διαφορετικότητα

Παρέμβαση σε περιστατικά σχολικής βίας και εκφοβισμού (2)

- Βοηθήστε το παιδί σας να αναγνωρίσει 2 – 3 άτομα από το προσωπικό του σχολείου τα οποία γνωρίζει και με τα οποία μπορεί να επικοινωνήσει σε περίπτωση που το χρειάζεται.
- Συζητήστε με το παιδί σας για τα βήματα που πρέπει να κάνει, για να προστατεύει τον εαυτό του/της και συναισθηματικά και σωματικά
- Ενθαρρύνετε το παιδί σας να πάρει μέρος σε εξωσχολικές δραστηριότητες που ενισχύουν τα δυνατά του/της σημεία και κάντε το να αισθάνεται ασφαλές, σημαντικό και αποδεκτό
- Συγκεκριμένα, προσπαθήστε να έχει το παιδί σας άμεση επικοινωνία με υποστηρικτικούς φίλους

Τί μπορώ να κάνω ως γονέας παιδιού που εκφοβίζει; (1)

- Προσπαθήστε να προσεγγίσετε το παιδί σας και να εκμαιεύσετε με υπομονή και ηρεμία τη δική του «αλήθεια».
- Σε περίπτωση που το ίδιο αρνείται να μιλήσει, είναι θεμιτό να του «αποκαλύψετε» τις πληροφορίες που έχετε λάβει – όχι το πρόσωπο που σας τις έχει δώσει – διαβεβαιώνοντάς το ότι σημαντικό είναι να «μοιραστεί» μαζί σας το **πώς ξεκίνησε η συγκεκριμένη συμπεριφορά και πώς αισθάνεται με αυτό που συμβαίνει και όχι το γιατί.**
- Αποφύγετε να επιβάλλετε οποιαδήποτε μορφή τιμωρίας και ενημερώστε το παιδί σας για τις κινήσεις που πρόκειται να κάνετε και τη βοήθεια –σχολείου ή κάποιου ειδικού – που σκέφτεστε να ζητήσετε.

Τί μπορώ να κάνω ως γονέας παιδιού που εκφοβίζει; (2)

- Διατυπώστε την άποψή σας σχετικά με το συγκεκριμένο γεγονός, αλλά και γενικότερα σχετικά με τα θέματα βίας ή εκφοβισμού, με ειλικρίνεια, αποφεύγοντας και να δραματοποιήσετε την παρούσα κατάσταση, αλλά και να την υποβαθμίσετε.
- Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει η επιβεβαίωση μιας τέτοιας συμπεριφοράς του παιδιού σας να αποτελέσει αιτία εσωστρέφειας τόσο του παιδιού όσο και δικής σας.
- Προσπαθήστε να έχετε διαρκή επικοινωνία με το σχολείο και το κοινωνικό περιβάλλον του παιδιού σας.

Τί μπορώ να κάνω αν το παιδί μου έχει υπάρξει παρατηρητής σε περιστατικό σχολικής βίας και εκφοβισμού;

- Το παιδί που είναι αυτόπτης μάρτυρας ή γνωρίζει ότι ασκείται εκφοβισμός σε κάποιον χρειάζεται υποστήριξη, για να διαχειριστεί αυτό που έχει δει ή γνωρίζει.
- Σε περίπτωση που το περιστατικό εκφοβισμού μέσω διαδικτύου ή μηνυμάτων συμβαίνει έξω από το σχολείο, είναι σημαντικό να το αναφέρετε στον διευθυντή, ειδικά αν εμπλέκονται παιδιά του σχολείου ή αν αυτό κάνει το δικό σας παιδί να αισθάνεται άβολα στο σχολείο (Μπαμπάλης, & Κιρκιγιάννη, 2011).

Συνεργασία οικογένειας - σχολείου

- Ενημερώστε τον/την υπεύθυνο/η καθηγητή/τρια τμήματος (αν πρόκειται για Δευτεροβάθμια εκπαίδευση) όπου ανήκει το παιδί σας και στη συνέχεια το Διευθυντή/ντρια του σχολείου.
- Αποφύγετε να απευθυνθείτε άμεσα σε κάποιο συγκεκριμένο μαθητή/τρια ή στην οικογένειά του.
- Ζητήστε από το σχολείο ένα αντίγραφο του Σχολικού Κανονισμού ή οδηγιών του σχολείου για περιπτώσεις εκφοβισμού (αν υπάρχει).
- Διατηρήστε τακτή επικοινωνία με τον Διευθυντή/τρια και τους/τις εκπαιδευτικούς προκειμένου να είναι σταθερή η παρακολούθηση της εξέλιξης των γεγονότων.
- Σε περίπτωση που κρίνετε ότι η αντιμετώπιση του ζητήματος που σας απασχολεί δεν σας καθιστά ήσυχους και ασφαλείς είναι θεμιτό να ζητήσετε την ενημέρωση και συνεργασία του Σχολικού Συμβούλου ή κάποιας ψυχοκοινωνικής δομής με την οποία συνεργάζεται το σχολείο.

Σύνοψη (1)

- Γίνετε θετικό πρότυπο για το παιδί σας
- Εξηγήστε στο παιδί σας απλά και κατανοητά γιατί είναι σημαντικό να μην πληγώνει τους άλλους με λόγια και πράξεις
- Παρατηρήστε το παιδί σας και ενθαρρύνετέ το να μιλήσει για όσα συμβαίνουν στο σχολείο του
- Αν υποψιάζεστε ότι το παιδί σας μπορεί να εμπλέκεται σε περιστατικά εκφοβισμού, μείνετε ψύχραιμοι και μην αντιδράσετε, πριν να είστε σίγουροι για το τι έχει συμβεί
- Μιλήστε με το παιδί σας και κάντε το να αισθανθεί ασφάλεια και υποστήριξη

Σύνοψη (2)

- Μην κάνετε το παιδί να πιστεύει ότι αυτό που συμβαίνει είναι δικό του λάθος
- Διαβεβαιώστε το παιδί ότι τα πράγματα θα βελτιωθούν, αν λάβετε τα κατάλληλα μέτρα
- Συνεργαστείτε με το σχολείο
- Ενημερωθείτε και αναζητήστε εξειδικευμένη βοήθεια και υποστήριξη
- Ενθαρρύνετε το παιδί σας να λάβει μέρος σε εκδηλώσεις / δραστηριότητες κατά του εκφοβισμού

Περισσότερα...

- Το Δίκτυο Πρόληψης και Αντιμετώπισης των Φαινομένων Σχολικής Βίας και Εκφοβισμού (<http://stop-bullying.sch.gr/>)
- Το πρόγραμμα Stop στην Ενδοσχολική Βία (<http://www.antibullying.gr/index.php>)
- Το EAN - Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά του Σχολικού Εκφοβισμού (<http://www.antibullying.eu/el>)
- Το πρόγραμμα S@ferinternet (<http://www.saferinternet.gr/index.php>)
- Το Cyberkids (<http://www.cyberkid.gov.gr/main.html>)
- Το «Hope for Children» UNCRC Policy Center (<http://www.hfcbeatbullying.info/>)

Πού μπορώ να αναφέρω περιστατικά σχολικής βίας;

- Συνήγορος του Παιδιού www.o-18.gr
- Τμήμα Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος – Ελληνική Αστυνομία <http://www.cybercrimeunit.gr>

Υποστήριξη

- «ΤΟ ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ» ΓΡΑΜΜΗ ΒΟΗΘΕΙΑΣ 1056
- Η Εταιρία Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου (Ε.Ψ.Υ.Π.Ε.)
- Σχολές γονέων Πληροφορίες:
<http://www.inedivim.gr/index.php/2012-09-20-08-04-51>

Σας ευχαριστώ θερμά για την
προσοχή σας!